

Міжнародний банк експортно-імпорتنих розрахунків (МБЕІР) зацікавлених країн. Не виключено, що країни БРІК могли б піти цим шляхом. А згодом до цієї системи приєдналися би і інші країни.

У цьому банку (МБЕІР) кожній зацікавленій країні відкривається рахунок. Розрахунки ведуться тільки в інтернаціональній валюті. Цій валюті можна дати ім'я «Гео», тобто «Земля», оскільки це міжнаціональна валюта. Можливо, 1/100 цієї одиниці мала б назву «конті», від слова континенти як складові планети. Звичайно, в одній цій роботі неможливо описати всі, навіть найважливіші, характеристики та механізм створення і функціонування інтернаціональної валюти. Можна тільки зауважити, що ця задача має рішення і у вирішенні цієї проблеми можуть взяти участь всі зацікавлені. І однією з найголовніших проблем перш за все стає проблема визначення ціни 1 Гео як одиниці інтернаціональної валюти. І одним із варіантів вирішення даної проблеми може бути наділення 1 Гео вмістом золота вагою, наприклад, в 1 грам. І через цей вміст золота в 1 Гео визначати курс. Гео по відношенню до провідних валют світу (до 10 найвпливовіших, чи до 5 з них, чи до 3-х, 2-х або 1 долара США) через ціну золота на світовому ринку золота. А щоб ціна золота у світі була найбільш реальною, необхідно створити конкурентні умови, тобто нові ринки золота у світі, зокрема, наприклад, ринок золота країн-членів БРІК. Таким чином визначається ціна в одиницях Гео будь-якого товару, який має ціну будь-якої провідної валюти.

І у такому випадку, наприклад, коли Росія експортує до Китаю нафту на суму 1 млн. Гео, на рахунок Росії в МБЕІР з'являється плюс 1 млн. Гео, а на рахунок Китаю мінус 1 млн. Гео. Якщо Росія купує у Бразилії каву на суму 0,3 млн. Гео, то з рахунку Росії списується 0,3 млн. Гео, і там залишається тільки плюс 0,7 млн. Гео, а на рахунок Бразилії з'являється плюс 0,3 млн. Гео. Найважливіша перевага такої системи міжнародних розрахунків полягає в тому, що всі держави світу в однаковій мірі обмінюють свої товари на іноземні, обмінюють результати праці своїх співвітчизників на такі ж результати праці громадян інших країн. По суті, між державами відбувається рівноправний обмін витратами праці, а не обмін матеріальних цінностей (витрат праці) на розмальовані папірці, якими по суті і є долари США.

Така система виключає можливість експлуатації одними країнами інших країн, бо за отриманий імпортований товар кожна країна повинна віддати тільки товар вітчизняного виробництва.

Така система виключає експорт економічних криз у світі, що є незаперечним аргументом за нову систему міжнародних розрахунків на базі створення інтернаціональної валюти Гео і проти існуючої системи на основі вільноконвертованої валюти, перш за все долара США.

Адже ще з економічної теорії відомо, що причиною економічних криз є перевиробництво. Перевиробництво товарів веде до консервації фінансових і інших витрат, що обумовлює зменшення і навіть зупинку виробництва, різке збільшення безробіття, зменшення заробітків що в свою чергу веде до зменшення попиту. Потім виникає дефіцит як стимул виробництва і починається новий цикл.

Але в останні десятиріччя з'явився новий, непомітний раніше фактор прискорення економічних криз у світі, значного підвищення руйнівної сили цих криз. Цей фактор – теж саме перевиробництво, але перевиробництво вже грошей, перевиробництво основної вільноконвертованої валюти – долара США. Далі людство не може миритися з таким становищем. Воно або залишиться приреченим на обслуговування національних інтересів США, або знайде сили для хірургічного втручання з метою лікування системи міжнародних розрахунків, що буде на користь всім, у тому числі і громадянам США.

УДК 339.137.2

ЗАДУВАЙЛО Л.М.,

Черкаський державний технологічний університет, к.е.н.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕМЕРДЖЕНТНИХ ЕКОНОМІК СВІТУ

Анотація: проаналізовано тенденції розвитку емерджентних економік світу – країн групи БРІК, окреслено їх спільні та відмінні риси, оцінено рівень інноваційності, запропоновано напрями посилення міжнародної конкурентоспроможності країн БРІК.

Ключові слова: країни БРІК, емерджентна економіка, конкуренто-спроможність країни, інноваційність.

Annotation: the main tendencies of the development of emerging economies – BRIC countries – are analyzed, their common and different features, the level of innovativeness are pointed out, and ways for increasing of competitiveness of BRIC countries are suggested.

Key words: BRIC countries, emerging economy, country's competitiveness, innovativeness.

Актуальність проблеми. Глобальна економіка та система міжнародних відносин зазнають на сучасному етапі суттєвих змін. Це пов'язано, передусім, з появою нових потужних гравців на світовій арені, масштабними структурними змінами, фінансовою нестабільністю, створенням нової архітектури політико-економічних зв'язків тощо. У всіх цих змінах важливу роль починають відігравати найбільші емерджентні економіки світу – так звані країни групи БРІК. Тому дослідження чинників, які визначають рівень міжнародної

конкурентоспроможності національних економік емерджентних економік, є актуальним завданням та відповідає сучасним тенденціям розвитку посткризового розвитку світового господарства.

Мета статті. Метою статті є аналіз спільних та відмінних рис розвитку країн БРІК на сучасному етапі, дослідження ролі інноваційного фактору у посилення міжнародної конкурентоспроможності емерджентних економік.

Основний матеріал. Уперше використання терміну «країни БРІК» було запропоновано у 2001 р. Дж. О'Нілом, старшим економістом міжнародного банку Golden Sachs [1]. Він об'єднав чотири країни – Бразилію, Росію, Індію та Китай – в одну групу, проаналізував темпи зростання ВВП і населення цих країн та виокремив таким чином спільні тенденції розвитку їх національних економік до 2020 р.

Утворення групи країн БРІК та посилення їх ролі в умовах сучасних гео економічних та геополітичних змін є не випадковим. Протягом останніх років ці країни стабільно демонструють найвищі темпи нарощування економічного потенціалу: питома вага ВВП та експорту продукції країн БРІК у загальних світових обсягах зросла більше, ніж у 2 рази (рис. 1 та рис. 2). Крім того, країнам БРІК вдалося сформувати найбільші міжнародні золотовалютні резерви – 65% всіх золотовалютних резервів світу.

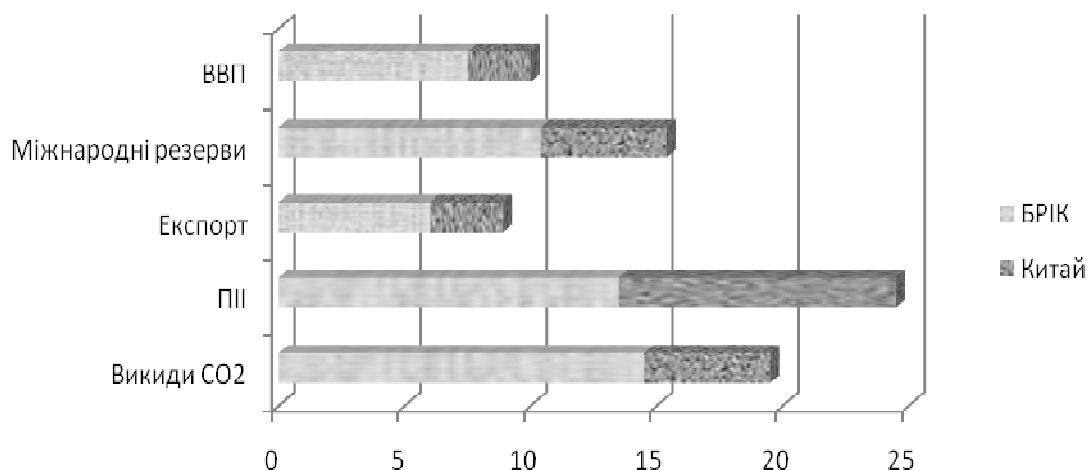

Рис. 1. Основні індикатори соціально-економічного розвитку країн БРІК у 1995 р., % [2; 3]

За рівнем інвестиційної привабливості країни БРІК також потрапляють до групи двадцяти країн, які залучили найбільшу кількість іноземних інвестицій у світу 2009 р.: Китай посідає друге місце (95 млрд. дол. США), Росія – шосте місце (39 млрд. дол. США), Індія – дев'яте місце (35 млрд. дол. США) та Бразилія – чотирнадцяте місце (26 млрд. дол. США) [4]. У цілому країни БРІК залучили до своїх національних економік 195 млрд. дол. США, або 17,5% всіх іноземних інвестицій у світі.

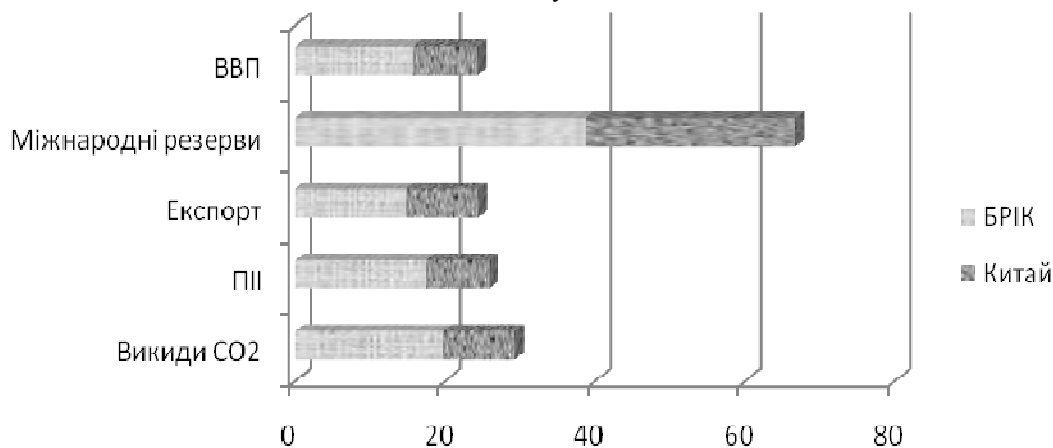

Рис. 2. Основні індикатори соціально-економічного розвитку країн БРІК у 2009 р., % [2; 3]

Розвиток країн групи БРІК на сучасному етапі характеризується наявністю як спільних, так і відмінних ознак. До спільних рис національних економік країн варто віднести, по-перше, велику територію та значна кількість населення (26% загальної площі світу та 41,6% населення планети). По-друге, країни БРІК вважаються лідируючими економіками в своїх регіонах та відіграють роль глобальних лідерів в багатьох сферах світового господарства (наприклад, Бразилія у виробництві біопалива, Росія – енергоресурсів, Індія – інформаційних технологій, Китай – легка промисловість, сільське господарство) [5].

Крім того, країни БРІК демонструють найвищі темпи економічного зростання у світі: протягом 2000-2009 р. середній рівень економічного зростання у цій групі становив 13,3%. Навіть в умовах загострення сучасної фінансово-економічної кризи Китай та Індія спромоглися продемонструвати найвищі темпи зростання ВВП у світі. – 9,1% та 7,9% відповідно у 2009 р. [6].

До спільних негативних характеристик розвитку країн БРІК, належить, передусім, низький рівень ВВП на душу населення (від 1 028 (Індія) до 8 813 (Росія) дол. США [6]) та продуктивності праці у порівнянні з високорозвинутими країнами світу. Крім того, країни характеризуються нерівномірним розподілом доходів всередині країни по окремих регіонах та між окремими верстами населення (коефіцієнт Джинні коливається в межах від 0,37 в Індії до 0,55 в Бразилії [7]). ВВП на душу населення за ПКС також суттєво диференціюється за різними регіонами країн. Зокрема, у Китаї ВВП на душу населення за ПКС коливається в межах від 3 335 дол. США (провінція Гуйчжоу) до 72 110 дол. США (провінція Макао) [5].

Проблемним питанням залишається якість інститутів, особливо стосовно дотримання економічної свободи, боротьби з корупцією та гарантування політичної стабільності. Поряд з цим загострюються екологічні проблеми країн групи БРІК, оскільки вони вважаються найбільшими забруднювачами екології у сучасному світі: у 2009 р. на них припадало 11,3 млрд. тон, або 37,2% всіх викидів CO₂ в атмосферу у світі [3].

Окрім наявності значної кількості спільних позитивних та негативних ознак, країни групи БРІК при цьому суттєво відрізняються одна від одної особливостями розвитку та наявними стратегічними конкурентними перевагами. Так, Росія є єдиною країною групи БРІК, для якої характерне стабільне перевищення темпів смертності над темпами народжуваності населення, що свідчить про поступове природне зменшення кількості робочої сили та зростання частки людей пенсійного віку в структурі населення країни (рис. 3). Крім того, старіння нації відбувається також і в Китаї, проте це пов'язано, передусім, з політикою «однієї дитини в сім'ї», яка реалізується урядом з 1979 р.

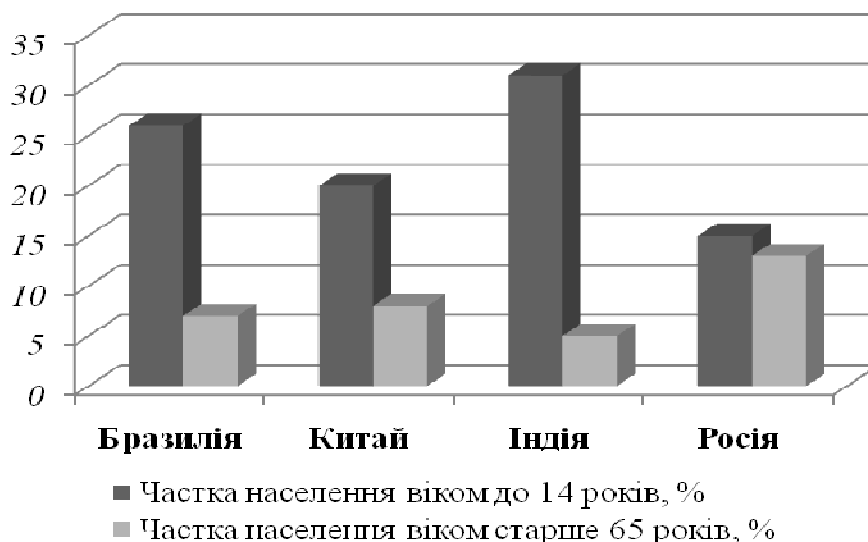

Рис. 3. Вікова структура населення країн БРІК у 2009 р. [6]

Різняться також темпи економічного зростання в країнах БРІК. Для китайської економіки даний індикатор становив протягом 2000-2009 рр. у середньому 10,7% проти 4,1% у Бразилії [6]. Це пов'язано, зокрема, з факторами, які вважаються визначальними для стрімкого економічного зростання кожної країни. Так, Індія та Китай забезпечують економічне зростання за рахунок розвитку промисловості, у той же час зростання економіки Росії та Бразилії залежить, в основному, від світового рівня цін на природні ресурси, зокрема, нафту.

З метою забезпечення економічного зростання на якісно новому рівні стратегії розвитку країн БРІК націлені на розвиток науково-технологічного потенціалу. Саме рівень інноваційності країни є визначальним фактором при побудові сучасної конкурентоспроможної моделі економіки.

Сучасний стан розвитку інноваційної діяльності у світі характеризується наявністю таких тенденцій: по-перше, інноваційній діяльності притаманний високий ступінь інтерналізації; по-друге, спостерігається активна мобільність висококваліфікованих кадрів з промислово потужних країн світу та всередині країн ОЕСР. Крім того, змінюється географія продукування інновацій на користь емерджентних економік, зокрема Китаю та Індії, формуються нові інноваційні центри світу в Азії та Латинській Америці.

Основною для успішної інноваційної діяльності вважається наявність генетично вродженого інноваційного потенціалу нації, який безпосередньо впливає на рівень економічного розвитку країни. Чим вищий рівень генетично вродженої здатності нації до інноваційної діяльності, тим більш успішною – економічно та соціально – може бути країна. Варто відзначити, що генетично вроджений інноваційний потенціал нації не є сталою ознакою, він може зазнавати суттєвих змін, що пов'язано, зокрема, із якісною зміною поколінь, рівнем освіти, державною політикою у галузі розвитку освіти та науки тощо.

Якщо оцінювати сучасний стан розвитку країн та їх інноваційний потенціал, то можна сформулювати чотири основні групи з найбільш яскравими країнами-представниками (рис. 4):

Рівень економічного розвитку	високий Деякі нафтові країни Близького Сходу	США, Японія, ЄС-15
	Більшість країн Африки низький	Бразилія, Китай, Індія та інші емерджентні економіки високий

Генетично вроджений інноваційний потенціал

Рис. 4. Матриця взаємозалежності рівня економічного розвитку та генетично вродженого інноваційного потенціалу [9]

Країни БРІК потрапили до групи країн з високим рівнем генетично вродженого інноваційного потенціалу, проте з низьким рівнем економічного розвитку. Це означає, що ці країни володіють стратегічно важливими передумовами якісного підвищення економічного розвитку та рівня міжнародної конкурентоспроможності. Крім того, за рахунок наявності потужного генетично вродженого інноваційного потенціалу країни БРІК стають привабливими для іноземних інвесторів. Про це свідчить вибір провідних ТНК під час розміщення своїх науково-дослідних центрів. Найбільш інноваційно привабливими регіонами у сучасному світі вважаються Китай та Індія. Зокрема, провідні транснаціональні компанії, що потрапили до рейтингу Fortune 500 у 2010 р., сконцентрували 98 науково-дослідних центрів у Китаї і 63 – у Індії, причому деякі з компаній мають більше одного такого центру в цих країнах.

Поступове перетворення країн БРІК на інноваційних лідерів не є випадковим явищем, оскільки стратегії їх розвитку вже тривалий час націлені, передусім, на нарощування науково-технологічного потенціалу (табл. 1).

Порівняння країн БРІК з Японією, США та ЄС за основними індикаторами розвитку інноваційного потенціалу засвідчує наявність на суттєвого розриву між групами країн.

Таблиця 1.

Індикатори розвитку інноваційного потенціалу країн БРІК, США та ЄС протягом 1996-2008 рр.

Країна	Видатки на НДДКР, % ВВП		Кількість науковців на 1 000 зайнятих, осіб		Кількість тріадичних патентів, шт.		Частка країни в світовому експорті наукомісткої продукції, %	
	1996	2007	1996	2007	1996	2007	1999	2008
Бразилія	0,7	1,1 (2008)	1,6 (2000)	2,2	19	65	0,34	0,6
Китай	0,6	1,5	0,8	1,8	22	587	3,0	20,5
Індія	0,6	0,8	0,3 (2000)	0,4 (2005)	15	192	0,13	0,35
Росія	1,0	1,1	8,5	6,4 (2008)	57	66	0,28	0,26
США	2,5	2,7	8,8 (1997)	9,4 (2006)	13 012	15 883	18,6	12,4
Японія	2,8	3,4	9,2	11 (2007)	10 673	14 665	10,6	6,5
ЄС-27	1,8	2,0	4,9	6,4	15 128	15 062	35,5	32,4

Джерело: складено автором на основі даних: [2; 6; 8]

Проте враховуючи перенасиченість ринків високорозвинутих країн інноваціями та досягнення ними своєрідного «максимуму», країни БРІК демонструють високі темпи розвитку науково-технологічного потенціалу. Так, обсяги експорту наукомісткої продукції з Китаю є найбільшими у світі – 381,3 млрд. дол. США, або 20,5% всього експорту наукомісткої продукції у світі [6]. За даним показником Китай випередив у 1,7 рази навіть США, які історично вважалися інноваційним лідером у світі.

Важливим індикатором рівня інноваційності країни вважається також кількість тріадичних патентів, які зареєстровані в міжнародних патентних бюро США, Японії та ЄС. За даними Всесвітньої організації з захисту інтелектуальної власності, найбільшу кількість тріадичних патентів в країнах БРІК отримали науковці з Китаю – 587 тріадичних патентів, потім з Індії – 192, на Росію та Бразилію припадає лише 66 та 65 тріадичних патентів відповідно [8].

Звичайно, за кількістю тріадичних патентів країни БРІК в десятки разів відстають від США, ЄС чи Японії, проте враховуючи темпи нарощування деяких країн БРІК, зокрема Китаю, кількості таких патентів протягом останніх десяти років – у 2,7 рази щорічно, можна передбачити, що до 2020 р. вони суттєво наблизяться до рівня країн-інноваційних лідерів за даним індикатором.

Стан розвитку науково-технологічного потенціалу країни характеризується також за обсягами публікацій у фахових наукових та технічних виданнях. У 2007 р. у світі в цілому було опубліковано 758 131 науково-фахових статей [6]. Науковці з країн БРІК були авторами 100 836 статей, тобто 13,3% від загального обсягу. Половина всіх статей науковців із країн БРІК належала представникам Китаю, що свідчить про домінуючу роль за рівнем інноваційності цієї країни у групі.

До інституційних передумов формування потужного науково-технологічного потенціалу країни належить науково-дослідна інфраструктура. До неї належить, зокрема, рівень розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій. У країнах БРІК видатки на інформаційно-комунікаційні технології коливаються в межах від 3,5% ВВП (Росія) до 6,0% ВВП (Китай) при середньосвітовому показнику на рівні 6,0% ВВП [6]. При цьому найбільша кількість персональних комп'ютерів та Інтернет-користувачів на 100 жителів характерна для Бразилії (рис. 5).

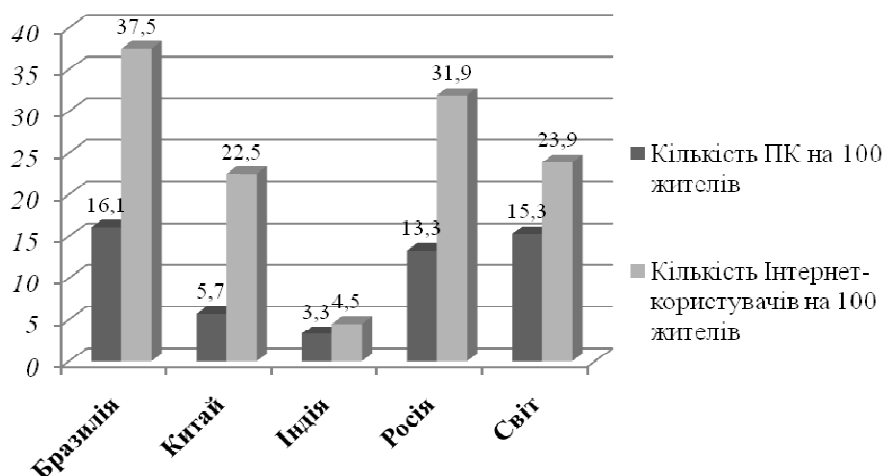

Рис. 5. Кількість персональних комп'ютерів та користувачів Інтернет у країнах БРІК у 2008 р. [6]

До науково-дослідної інфраструктури належить також наявність розгалуженої мережі науково-дослідних інститутів та центрів, технопарків та інкубаторів, університетів та налагоджених зв'язків між окремими науковими групами як всередині країни, так і на міжнародній арені. Це сприяє ефективній співпраці між окремими учасниками науково-дослідної діяльності, підвищенню її продуктивності та, як наслідок, створенню нових інновацій.

Розвиток науково-дослідної інфраструктури має відбуватися у рамках розробленої комплексної стратегії формування інноваційної економіки, у реалізації якої зацікавлені держава, бізнес, наукова еліта та суспільство у цілому. Таким чином можна буде досягти посилення конкурентоспроможності країни та покращення якості життя населення, оскільки зростання інноваційності національної економіки безпосередньо впливає на підвищення соціально-економічного розвитку країни.

Структурно-логічна схема підвищення інноваційності країн та вплив інновацій на національну економіку має такий вигляд:

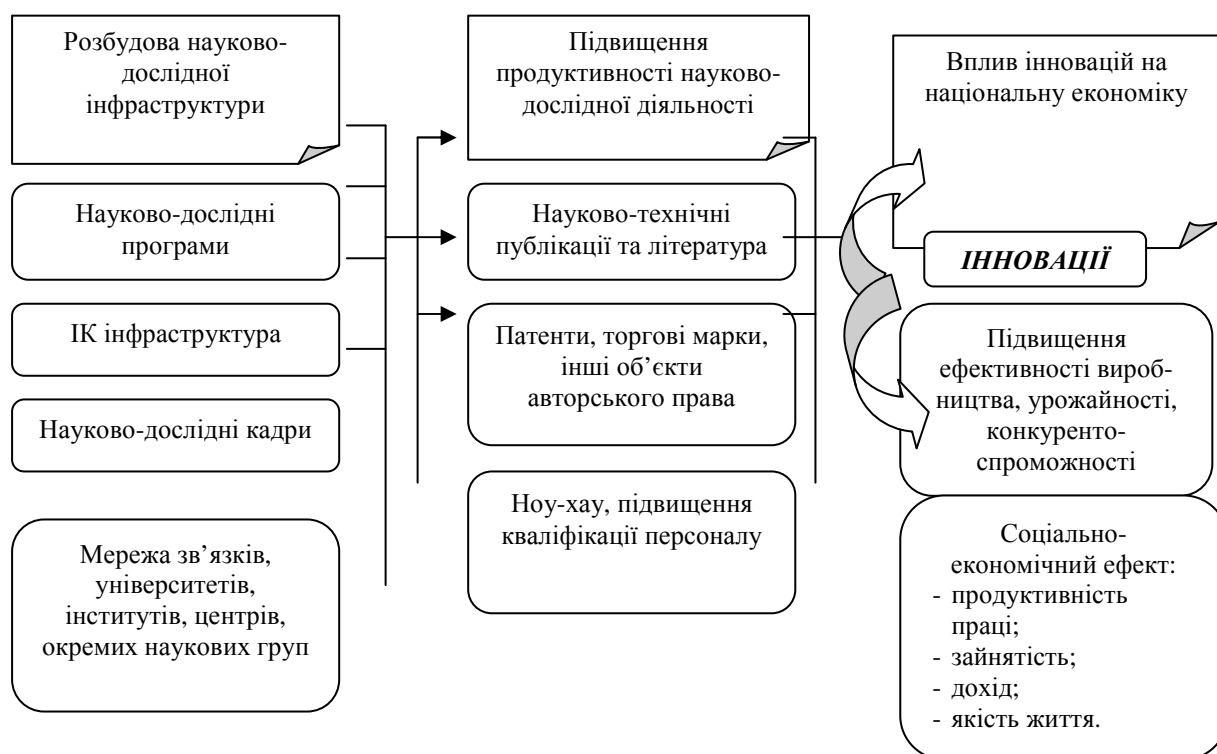

Рис. 6. Структурно-логічна схема підвищення інноваційності країни

Пріоритетними завданнями інноваційної стратегії країн БРІК має стати розбудова не лише власної науково-дослідної інфраструктури, а, передусім, створення передумов для імпортування, впровадження та використання технологій, які вже запатентовані та використовуються в інших країнах. Таким чином емерджентні економіки зможуть наздогнати країни-інноваційні лідери та посилити міжнародну конкурентоспроможність у більш короткі терміни.

Національні інноваційні стратегії країн БРІК повинні включати також пакет механізмів та заходів сприяння кооперації між окремими підприємствами, науково-дослідними інститутами та центрами як в межах країни, так і на міжнародному рівні. Інструментом підтримки малих підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, може бути надання грантів чи технологічних послуг університетами, лабораторіями, інформаційними центрами, фіскальні стимули та субсидії. Крім того, розроблення програм міжнародної співпраці з вирішення певних проблем на рівні науково-дослідних інститутів та центрів дозволить скоротити термін знаходження оптимального рішення, вдосконалення технології, процесу чи створення нового продукту.

Оцінюючи ефективність інтеграції країн БРІК до міжнародної інноваційної системи та світового господарства загалом, необхідно наголосити на наявності ряду перепон, які стримують даний процес. По-перше, це протекціоністські заходи та імміграційна політика високорозвинутих країн, які намагаються захистити внутрішній інноваційний простір. По-друге, це мовні та культурні відмінності між країнами БРІК, США та ЄС. Проте поступово існуючі перепони починають нівелюватися, оскільки лише поєднання «молодості» науковців з країн БРІК та «досвіду» наукової еліти з ЄС, США та Японії дозволить отримати якісні зміни у структурі міжнародного інноваційного потенціалу та покращити соціально-економічний розвиток усіх країн світу, знаходити вирішення глобальних проблем людства.

Висновки. Дослідження особливостей розвитку найбільших емерджентних економік світу – країн БРІК – дозволило зробити ряд висновків.

По-перше, для країн БРІК характерні такі спільні ознаки: велика територія та чисельність населення, швидкі темпи економічного зростання та нарощування інноваційного потенціалу протягом останніх десяти років, низький рівень життя населення. По-друге, країни БРІК займають друге місце в світі після ЄС за обсягами експорту високотехнологічної продукції. По-третє, група країн БРІК є неоднорідною за своєю структурою, що пов'язано з різними факторами, які вважаються визначальними для розвитку кожної країни: Китай та Індія забезпечують стрімке економічне зростання за рахунок інноваційного чинника, Росія та Бразилія – за рахунок сприятливої кон'юнктури на світових ринках енергоресурсів. По-четверте, значне розшарування населення за рівнем доходів та незначна частка представників середнього класу в країнах БРІК, переважна більшість населення в цих країнах є бідними чи дуже бідними, що посилює соціальну напругу в країнах.

Список використаних джерел:

1. Jim O'Neill. Building Better Global Economic BRICS: [Electronic Resource]. - Mode of access: 2. <http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/building-better-doc.pdf>
2. Statistics of OECD: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=23114>
3. International Energy Statistics: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://tonto.eia.doe.gov/cfapps/ipdbproject/iedindex3.cfm?tid=5&pid=5&aid=8&cid=regions&syid=1995&eyid=2009&unit=MMTCD>
4. World Investment Report 2010: Investing in Low-Carbon Economy: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.unctad.org>
5. Asia's new aristocrats: What Indians and Chinese make of their tycoons / The Economist: [Electronic Resource]. - Mode of access: <http://www.economist.com/node/17929037>
6. World Bank: [Electronic Resource]. - Mode of access: <http://www.worldbank.org>
7. Доклад о развитии человека 2010: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_RU_Complete_reprint.pdf
8. World Intellectual Property Organization: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.wipo.int>
9. Mashelkar RA. Innovation Strategy Today. 10th Zuckermann Lecture: [Electronic Resource]. - Mode of access: <http://www.biodevelopments.org/innovation/index.htm>

УДК 338.124.4 (4 – 6С)

ЗВІРГЗДЕ К.І.,
кафедра Європейської інтеграції
КНЕУ ім. В. Гетьмана, аспірантка

СТРАТЕГІЯ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ КРИЗИ У ЄС ТА СТИМУЛИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Анотація. У даній статті проаналізовані наслідки впливу кризи на стан економіки ЄС, досліджені тенденції відновлення економічної стабільності, стратегії та заходи, що забезпечують прискорення економічного зростання. Проаналізовані заходи в рамках стратегії «Європа 2020» з метою подолання стагнаційних процесів в економіці.